השראה מפרשת חיי שרה / הרב אלישע וולפין

השבוע אנחנו פוגשים שתי דמויות, ושתיהן קשורות זו בזו: העבד והאהבה!

העבד נשלח להביא אהבה. אם הוא יצליח, זו תהיה האהבה הראשונה בתורה. והוא מצליח!

העבד של אברהם מלווה אותו כבר זמן רב. אברהם אף שקל לראות בו את יורשו בשלב מסוים:
(בראשית, פרק טו, ב) "אֲדֹנָי יְהוִה מַה תִּתֶּן לִי, וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן מֶשֶׁק בֵּיתִי, הוּא דַּמֶּשֶׂק אֱלִיעֶזֶר. ג וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בֶן בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי".

אלוהים אז מבטיח לו שלא העבד יהיה יורשו, אלא בנו שיולד לו משרה.

ההבטחה קוימה. יצחק גדל, שרד את העקידה בשבוע שעבר, והשבוע הוא נפרד מאמו, שרה, שנפטרה בגיל 127. יצחק היה מאוד קשור לאמו, ולמעשה עד מותה, והוא כבר בן 37, הוא נותר רווק. רק לאחר שאברהם קבר את אשתו במערה שבחברון, מתפנה למשימתו האחרונה בחייו: להשיא את בנו.

אותו עבד שלא אמור לרשת את אברהם, מקבל את האחריות האדירה למצוא זיווג ראוי ליורש! אברהם שולח אותו "אל ארצו ואל מולדתו"(!!!), להביא לבנו בת זוג ראויה.

מדוע אין יצחק יוצא לחפש לעצמו אישה?

וזה מוביל לשאלה של הדרשה שלנו השבוע:

מהו עבד?

נסו להשתחרר מכל מה שאתם יודעים או חושבים על עבדות.

על פי פרשת חיי שרה העבד הוא דמות חשובה ביותר. ויותר מכל, מאוד מדויקת! על עבד נאמן אפשר לסמוך. בלעדיו אין המשכיות. אין קיום.

בסיפור של רבי נחמן על "בן המלך ובן השפחה (והעבד) שנתחלפו", אנחנו פוגשים את הסוגיה הזאת במלוא חריפותה. אף אחד בסיפור, חוץ מהמיילדת שהחליפה בין שני הילדים בלידה, לא יודע שהם נתחלפו. אלא שהמיילדת גילתה את הסוד למישהו. רק למישהו אחד כמובן... וכהרגלה של כל רכילות עסיסית, השמועה החלה להתפשט והכל מתחיל להתפרק. השניים, בן המלך ובן העבד, ספק יוצאים ספק גולים, למסע ייסורים ארוך (שנקרא "חיינו"...), בניסיון לשוב ולתקן את מה שהשתבש.

אבל מה אם המיילדת לא הייתה מדברת?
האם מישהו היה יודע?
בן העבד, שגדל והתחנך בבית המלך, אם לא היו מייסרות אותו השמועות, האם הוא היה הופך להיות מלך גדול וראוי?
האם החינוך המלכותי יכול לשנות את מהותו?
ובכלל, האם עבד הוא מהות?
אולי עבדות הינה התניה פסיכולוגית (קרי, שיעבוד לכל מיני פחדים ועכבות)?
אולי עבדות היא תוצאה של מצב סוציו-אקונומי אומלל?

משה רבנו... גם הוא בן עבד, וגם הוא גדל בארמונו של המלך. והנה הוא הפך למנהיג האומה, סוג של מלך למעשה. סיפורו של משה יכול לרמוז לנו שאין דבר כזה מהות של עבד. עובדה! משה ניצל מחינוך של עבדים, וזכה בחינוך מלכותי, ולכן הוא גדל להיות "מלך". מאידך, ייתכן שההפך הוא הנכון: בהחלט יש מהות של עבד! מבחינה סוציולוגית משה היה בן של עבד, אבל במהותו הוא היה בן חורין. ולכן, אם תרצו, הנילוס הוביל אותו אל המקום הטבעי והנכון לו ביותר: אל הארמון. ומי משתה אותו מן המים? ב המלך, כמובן!

אז מהו עבד?

נשוב אל הפרשה שלנו. הנה הסיפור של עבד אברהם:

בראשית כד, א וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיהוָה בֵּרַךְ אֶת-אַבְרָהָם בַּכֹּל.
ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ: "שִׂים-נָא יָדְךָ תַּחַת יָרֵכִי *[סוג של טקס שבועה עתיק, ומאוד מאוד אינטימי. למעשה, הכוונה ב"ירך" לאזור החלציים]*. ג וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּיהוָה
אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ. ד כִּי
אֶל-אַרְצִי וְאֶל-מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק".
ה וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד: "אוּלַי לֹא-תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת, הֲהָשֵׁב אָשִׁיב אֶת-בִּנְךָ
אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יָצָאתָ מִשָּׁם?"
ו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם, "הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן-תָּשִׁיב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה... ח וְאִם-לֹא תֹאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרֶיךָ
וְנִקִּיתָ מִשְּׁבֻעָתִי זֹאת, רַק אֶת-בְּנִי לֹא תָשֵׁב שָׁמָּה".
ט וַיָּשֶׂם הָעֶבֶד אֶת-יָדוֹ תַּחַת יֶרֶךְ אַבְרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל-הַדָּבָר הַזֶּה.
י וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמַלִּים מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל-טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-אֲרַם נַהֲרַיִם אֶל-עִיר
נָחוֹר. יא וַיַּבְרֵךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר אֶל-בְּאֵר הַמָּיִם לְעֵת עֶרֶב לְעֵת צֵאת הַשֹּׁאֲבֹת.
יב וַיֹּאמַר *[העבד לעצמו]*: "יְהוָה, אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם *[האמירה הזאת מאוד חשובה. הוא נשבע בשם אלהי אדונו. זו גדולתו של עבד נאמן, שכל תכליתו וייעודו להוציא אל הפועל את התכנית הגדולה של אדונו!]* הַקְרֶה-נָא לְפָנַי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם. יג הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל-עֵין הַמָּיִם
וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאֹת לִשְׁאֹב מָיִם. יד וְהָיָה הַנַּעֲרָ(ה) אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ 'הַטִּי-נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה',
וְאָמְרָה 'שְׁתֵה וְגַם-גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה', אֹתָהּ הֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָהּ אֵדַע כִּי-עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם-אֲדֹנִי".
טו וַיְהִי-הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר יֻלְּדָה לִבְתוּאֵל בֶּן-מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי
אַבְרָהָם וְכַדָּהּ עַל-שִׁכְמָהּ. טז וְהַנַּעֲרָ(ה) טֹבַת מַרְאֶה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יְדָעָהּ וַתֵּרֶד הָעַיְנָה וַתְּמַלֵּא
כַדָּהּ וַתָּעַל.
יז וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר "הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט-מַיִם מִכַּדֵּךְ".
יח וַתֹּאמֶר "שְׁתֵה אֲדֹנִי", וַתְּמַהֵר וַתֹּרֶד כַּדָּהּ עַל-יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ. יט וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר "גַּם לִגְמַלֶּיךָ
אֶשְׁאָב עַד אִם-כִּלּוּ לִשְׁתּוֹת". כ וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל-הַשֹּׁקֶת וַתָּרָץ עוֹד אֶל-הַבְּאֵר לִשְׁאֹב וַתִּשְׁאַב
לְכָל-גְּמַלָּיו.
כא וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאֵה לָהּ, מַחֲרִישׁ לָדַעַת הַהִצְלִיחַ יְהוָה דַּרְכּוֹ אִם-לֹא. כב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים
לִשְׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל-יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם. כג וַיֹּאמֶר
"בַּת-מִי אַתְּ הַגִּידִי נָא לִי? הֵיֵשׁ בֵּית-אָבִיךְ מָקוֹם לָנוּ לָלִין?".
כד וַתֹּאמֶר אֵלָיו "בַּת-בְּתוּאֵל אָנֹכִי, בֶּן-מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנָחוֹר" *[בינגו!!!]*. כה וַתֹּאמֶר אֵלָיו "גַּם-תֶּבֶן
גַּם-מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם-מָקוֹם לָלוּן".
כו וַיִּקֹּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה. כז וַיֹּאמֶר "בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא-עָזַב חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ
מֵעִם אֲדֹנִי, אָנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נָחַנִי יְהוָה בֵּית אֲחֵי אֲדֹנִי".

לאחר משא ומתן מאוד מעניין בין העבד ללבן, אחי רבקה, הסיפור מגיע אל סופו המופלא:

סא וַתָּקָם רִבְקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ, וַתִּרְכַּבְנָה עַל הַגְּמַלִּים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ. וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת רִבְקָה,
וַיֵּלֶךְ. סב וְיִצְחָק בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחַי רֹאִי, וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב. סג וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה לִפְנוֹת
עֶרֶב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה גְמַלִּים בָּאִים. סד וַתִּשָּׂא רִבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא אֶת-יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל
הַגָּמָל. סה וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד, "מִי הָאִישׁ הַלָּזֶה הַהֹלֵךְ בַּשָּׂדֶה לִקְרָאתֵנוּ?" וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד, "הוּא אֲדֹנִי",
וַתִּקַּח הַצָּעִיף וַתִּתְכָּס. סו וַיְסַפֵּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה. סז וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה
שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה, **וַיֶּאֱהָבֶהָ**, וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ.

הפרשה שלנו החלה עם **המערה**, הלא היא מערת המכפלה, שם קבר אברהם את אשתו. שם הוא הניח, תרתי משמע, את כל מה שהיה ונגמר, את כל מה שמת, את כל מה שמילא את תפקידו באופן מלא והסתיים. מעפר באת ואל עפר תשוב.

ואז הפרשה ממשיכה אלי **באר**. לא סתם באר, אלא הבאר שבה הכל התחיל (ארצי, מולדתי, בית אבי). כמו דגת הסלמון בנהרות של צפון אמריקה, ששוחה במעלה הזרם ושבה ומטילה את ביציה במים הקרירים והטובים בהם היא עצמה הגיחה אל העולם, לפני שיצאה למסעותיה הארוכים.

הפרשה התחילה במוות והסתיימה בחיים. התחילה במערה, עברה דרך הבאר, וסיימה באוהלה של האם, של שרה.

מערה היא בד"כ יצירה טבעית, תוצר של תנועות גיאולוגיות. באר היא מעשה ידי אדם.
אבל לא לגמרי! המים בבאר אינם מעשה ידי אדם. הם באים מהתהום, מקום המים החיים.

ומי שנע בין הקטבים הללו, בין המוות אל החיים, היה העבד.

העבד, כאמור, אינו תופעה סוציולוגית, אלא איכות. איכות הקיימת בכולנו. בלעדיה לא ניתן לנוע בין המערה אל הבאר, ומן הבאר אל האוהל. בין המוות אל החיים, ואל ההמשכיות, וחוזר חלילה.

אז מיהו העבד?

כנראה שהוא יצר הקיום שבנו, יצר החיים שזורם בעורקנו, הוא הכוח המניע אותנו במסע מתחילתו ועד סופו. הוא כוח הרצון.

אבל הוא לא האדון ואסור שיהיה האדון!

אז מיהו האדון?

האדון הוא זה **שרואה** את הדרך הגדולה ("אל הארץ אשר אראך"). האדון הוא זה שממש לא מתרגש כשמגיעה זמנה של המערה. גם לא של הבאר. הוא יודע שגם זה זמנו יבוא וגם זה זמנו יבוא. הוא מחובר למסע הרבה יותר גדול: הוא מחובר אל הנצח!

העבד הנאמן - זה שכמעט ירש את אברהם, ובמקום זאת, הלך להביא אהבה ליורש האמיתי של אברהם - עובד בשירותו של האדון.

כך צריך להיות.

הבלבול הגדול הוא כשהעבד חושב שהוא המלך. אכן, בלבול גדול. רובנו קצת שם. חלקנו מאוד שם.
כי אנחנו בזים לעבד. לא מוכנים להיות (גם) העבד. אנחנו רוצים להיות רק מלכים ונסיכים.
אלא שהכל אחד, כידוע. לכן שתי האיכויות קיימות בכל אחד ואחת מאתנו. לכל איכות יש תפקיד ייחודי בתוך השלם. תפקידו של העבד לעשות את העבודה. לרצות. תפקידו של המלך להראות את הדרך. למלוך.

אחרת זה "עבד כי ימלוך". מוכר?

שנזכה לברר לעצמנו:
מי מוביל בתוכנו?
מי רואה את הדרך הגדולה?
מי עובד?
ובעיקר, מי עובד עבור מי?

כי כשהעבד מוכן להיות עבד, להניע את המסע, מי התהום ממלאים את הבאר, ומשקים את חיינו באהבה. כשהעבד מבקש לרשת את המלך, הבאר נסתמת, ומי התהום מחכים בחשיכה, עד שהמלך יתפכח ויתעורר, וישוב למלוך.

שבת שלום,

אלישע